

MENELAOS LUDEMIS

BIBLIOTEKA

8H-31

L 92

RETË DENDËSOHEN

ROMAN

84-31
L 92

Menelaos Ludemis

RETË DENDËSOHEN

Roman

E përktheu: Spiro Mitrushi

Shtëpia Botuese "Mësonjëtorja e Parë"
Tiranë, 1999

Redaktor :
Korab Hoxha

Përgatiti për shtyp:
Gaqo Bushaka

Art.grafik:
J. Marjanaku

Shtëpia Botuese "Mësonjëtorja e Parë"
Botues: Përparim Xhixha

Adresa: Rr. "Asim Vokshi" Vila 25
Tel/Fax: + + 355 42 563-97

ROMANI "RETË DENDËSOHEN" DHE AUTORI I TIJ MENELAOS LUDEMIS

PARATHENIE

"Unë u largova. Humba fare midis pemëve të rrugës. Ecja duke kërcitur këmbët mbi fletët e rrëzuara të pemëve. Mbeta i vetëm si dallëndyshja, që nuk kishte arritur të fluturonte së bashku me motrat e saj dhe të cilën e kishe zënë dimri. Edhe pak dhe do të sundonte nata. Unë dridhesha, si të isha qullur në mes të shiut. Dridhesha dhe ecja përpara ..."

Kështu e mbyll romanin e tij Menelaos Ludemis duke paralajmëruar simbolikisht edhe përmes titullit stuhinë që do të shpërthente si pasojë e zemërimit popullor. Ludemis ish një nga ata që do t'i paraprinte kësaj stuhie si luftëtar dhe do ta pàsqyronte atë si krijues.

Vepra e tij e parë, e cila e shqoi atë si shkrimtar, është përmbledhja me tregime "Anijet nuk kanë zbritur". Më pas nis rruga e tij e gjerë krijuese. Në periudhën e Rezistencës, të luftës heroike të popullit grek kundër pushtuesve, Ludemis e bashkoi zërin e tij të protestës me atë të luftëtarëve të lirisë. Në këtë kohë ai shkruan vjersha e këngë si "Këngë për lirinë", të cilat pushtonin zemrat dhe mendjet e njerëzve nëpër qytete, fusha e male dhe i frymëzonin për luftë. Po ashtu shkruan vepra të tilla si vëllimet

- *Pse ia ke vënë samarin, o gjysh?*
- *Ha! Po ti pse mban xhaketë?*
- *Që të mos ftohem.*
- *Ha-ha-! Ja dhe ai njëlloj ... Ai është plak ...*

Gomari më vështroi disi shtrembër, i fyer dhe vazhdoi rrugën e vet. Plaku diçka i pëshpëriti në vesh, siç dukej, duke u mburrur, dhe gomari eci krenar."

Menelaos Ludemis gjatë gjithë jetës së tij nuk e reshti punën dhe luftën si qytetar dhe shkrimtar. Do të qenë pikërisht aspiratat e tij për liri dhe drejtësi shoqërore, si dhe dashuria për t'iu përkushtuar njerëzve të thjeshtë të popullit, njëkohësisht duke i gdhendur artistikisht, ato që do ta bënin emrin dhe veprën e Menelaos Ludemis të njohur në mbarë Greqinë.

Korab Hoxha

Pjesa e parë

KAPITULLI I PARË

E ftuan njëherë shiun në dasmë, por ai nuk pranoi. «Doni të talleni. — tha ai. — Ç'i duhet breshkës te nallbani? Jo, miqtë e mi, nuk do të vij! Më lini këtu, se kam punët e mia boll». «Ç'punë ke ti, o shtrigan?» — e pyetën atë. «Ha, ha, ha! Ç'punë? Do të shkoj të përmyt të korrat atje poshtë!»

Ashtu si tha, ashtu dhe bëri. Vajti, nuhali tokën dhe për pak sa nuk e mbushi me llucë — ashtu si i pëlqeu atij. Pastaj, papritur u largua dhe u krodh brenda në retë. Edhe ato, retë, se mos janë më të mira. E mbajnë veten për pëllumbesha të pafajshme, sikur janë të lehta si push, kurse përbrenda ziejnë gjithë të zezat e botës. Sepse janë pikërisht ato —

dhe askush tjetër — që sollën gjithë këtë fatkeqësi. Shëtiten ato përmbi kënetë si buaj të dehur, e shprazën gjithë ujin që mbartnin me vete, dhe pastaj, të lehtësuara, u kthyen tek era. «Tani merrna, ja ku na ke!» Dhe ajo i rrëmbeu si leckë dhe i çoi tutje.

Shiu binte mbi gropa dhe ugare, mbi kodra dhe lugina, mbi arat e mbushura plot. Binte atje, ku mezi lëviznin qerret që tërhiqnin buajt, dhe mbi ballin e djersitur të bujqve. Atje ku lartësoheshin drejt qiellit, si të ishin minare, duajt e drithrave dhe kuajt ngrinin shtëllunga pluhuri...

Ai ra si një hajdut, pa u ndier, si një qen i tërbuar, që mezi pret të të kapë nga prapa.

Ne as nuk e vumë re si na zuri kjo e keqe. Gjer në çastin e fundit, qielli i lartë, krenar, ishte i kaltër dhe krejtësisht i pastër. Ai ngrihej sikur të ishte një parashutë e rrumbullakët madhështore, e fryrë nga poshtë, mbi kryet tona. Dhe vetëm njëra, e vetmja re e shndritshme, që i ngjante një vocrraku qurrash, u kap pas majës së malit fqinjë dhe po punonte atje. Nuk e di a mori pjesë ky vocrrak në fatkeqësi, apo fatkeqësia ishte e madhe.

Në mesin e luginës. të mbytur nga shiu, ndodheshim ne, një grup i madh fshatarësh. Ne ishim trembëdhjetë; katër pleq, tre çunakë, pesë djem dhe padroni ynë. Petër-biska, që në gjuhën tonë donte të thoshte Petër-derri. Ditë të tëra kishim ne që piqeshim në diell, duke djersitur për bukën tonë — bukën e ashpër prej elbi. Ne bënim tulla. Tulla për shtëpitë e larta, që donin të ishin edhe më të larta.

Kisha dy muaj që punoja atje. Unë isha një fëmijë i vockël, i imët, por kjo nuk e shqetësonte pa-

dronin tim. Atij i duheshin tulla. Tulla të cilat ktheheshin në dhrahmi¹⁾) për të dhe në rrudha për ne.

Punë jo për t'u pasur zili. E lodhshme. Po ç'të bënim?

E ndieja veten ngushtë, prandaj hyra në këtë punë dhe u lidha me botën e baltës dhe hiqja këto tortura!

Më parë unë merresha me tregti. Blija një shportë të madhe me fruta, e hidhja në shpinë dhe për dy orë ecja drejt fshatit Vertekop, në stacion, dhe atje ua shitja pasagjerëve të trenit. Por pastaj ndodhën ngjarje të dhimbshme dhe e lashë, sepse me të u përzjenë dhembja dhe gjaku.

Dhe ja tani... por, më falni. Unë nuk mund të vazhdoj, pa ju treguar për ato ngjarje të dhimbshme.

Ja se si ndodhi. Atje, në Vertekop, puna më shkonte mbarë. Tani Vertekopit ia kanë ndërruar emrin në Skidra.

Ditë pas dite, shportë pas shporte, — dhe një mëngjes të bukur unë u gdhiva pasanik. Sikur t'i kishit parë ato para! Shtatëdhjetë dhrahmi rrumbullak! As edhe një monedhë më pak! Një pasuri e vërtetë. I vështron dhe sytë të dridhen! Si e kisha grumbulluar atë pasuri? O, kjo është një odise e vërtetë prej mundimesh të vockla feminare; kapërcimi i gardhit të stacionit, grindjet me blerësit e shthurur, gjurmimet dhe sharjet e kalimtarëve, gurët pas shpine dhe policët që s'më linin rehat... Dhe më e tmerrshmja — pëllëmbët dhe gjithfarë poshtërsish nga bashkëzanatçinjtë e mi, prej të cilëve

1) Monedhë.

më i vogli ishte dy herë më i madh se unë. Po si munda atëherë ta grumbulloja atë thesar? Ja se si: unë mora një ndihmës. Një ndihmës të ndershëm. Ia lija atij grumbullin e frutave, kurse vetë merrja dy shporta gjysmëkilëshe, jo më tepër, dhe futesha nëpër vagonë... Po pse të tregoj për ndihmësin? Pse të provoj përsëri atë hidhërim, pasi kanë kaluar kaq vjet? Ç'të bësh... Po e provoj ta pi këtë helm.

Atë e quanin Shyqyri. Ishte një turk dhjetëvjeçar, që më respektonte dhe më çmonte mua. I bindur dhe besnik. I ndershëm, por edhe pak i druajtur. Ne u njohëm bashkë njëherë në mesditë, kur ai vërtitej stacionit në kërkim të një letre të hollë, letër cigari për të gjyshen, e cila ishte duhanxhie e madhe, kurse unë në kërkim të ndonjë frute të hedhur për të shuar urinë. Ai i përkiste një prej atyre-familjeve të shumta turke, të cilat kishin shumë muaj që rrinin mes fushës, duke pritur trenin, që duhej të vinte për t'i çuar në atdhe.

Atje, në Vertekop, ndodhnin takime të çuditshme. Vagonë të tërë me grekë dhe greke shkonin në fushat turke të Karaxhovës, kurse vagonë me turq dhe turkesha — në brigjet e Anadollit. Turku kishte zili grekun, kurse greku — turkun.

— Ju vaftë mbarë! Veçse mos e mundoni shumë tokën tonë...

Dhe vinin duart në sytë e përлотur. Kurse trenat fërshëllenin, fërshëllenin dhe suleshin përpara si të marrosur, duke marrë me vete zemrat e njerëzve të mbushura me hidhërim. Thua se ishin pemë pa shpirt, të shkullura pa mëshirë në një vend për t'i mbjellë në një vend tjetër, në një tokë të huaj, të hidhur.